

II МАШИНОВИКОРИСТАННЯ У РОСЛИННИЦТВІ ТА ТВАРИННИЦТВІ

УДК 631.356.02

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕОРІЇ ВІБРАЦІЙНОГО ВИКОПУВАННЯ КОРЕНЕПЛОДІВ

Калетнік Г.М

Вінницький національний аграрний університет

Головач І.В

Черниш О.М

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Аналітично розглянутий процес вібраційного викопування коренеплодів цукрових буряків. При цьому коренеплід цукрового буряка моделюється як тверде тіло закріплене у ґрунті, а вібраційний викопуючий робочий орган здійснює коливання у позадвожньо-вертикальній площині.

The settlement model of process of vibrating excavation of root crops of sugar beet is constructed. Thus the root crop of sugar beet is modelled as a firm body, and the vibrating digging out body makes fluctuations in is longitudinal a vertical plane.

Вступ

Широке застосування вібраційних викопуючих робочих органів у бурякозбиральних машинах сучасного технічного рівня обумовлене значно меншим їх тяговим опором, здатністю вилучати коренеплоди з ґрунту фактично без пошкоджень і втрат. Вібраційні коливання викопуючих лемешів створюють умови, при яких з коренеплодів при їх викопуванні інтенсивно струшується налиплий ґрунт, що сприяє також високому ступеню якісних показників збирання.

Тому розробка нових конструкцій вібраційних викопуючих робочих органів, а також дослідження їх роботи з метою визначення оптимальних конструктивних і кінематичних параметрів є актуальною задачею галузі буряківництва.

Постановка проблеми

Аналітичне дослідження процесу взаємодії робочих елементів вібраційного копача з коренеплодом, яке проведене з врахуванням кінематичних, конструктивних і технологічних параметрів дасть можливість визначити оптимальні їх значення.

Аналіз результатів останніх досліджень

Фундаментальні теоретичні і експериментальні дослідження вібраційного викопування коренеплодів цукрових буряків були опубліковані у праці [1], в якій коренеплід моделюється як тіло, що має пружні властивості і його уявлено стержнем змінного поперечного перерізу з одним закріпленням кінцем. Розглянуті в даній роботі поперечні коливання коренеплоду описуються за допомогою диференціального рівняння в частинних похідних четвертого

порядку. Безпосередньо технологічний процес вилучення коренеплоду з ґрунту при вібраційному прикладенні зусиль тут фактично не розглядається, а вказується, що за допомогою додатково складених рівнянь кінетостатики знайдені умови його вилучення з ґрунту під дією збуруючої сили, що прикладена у поперечно-вертикальній площині. Тут вважається, що саме такий напрямок коливань буде найбільш сприятливим для високоякісного викопування коренеплодів цукрових буряків.

У роботі [2] розроблена теорія викопуючого робочого органу звичайного лемішного типу, де знайдені умови вилучення коренеплоду з ґрунту при поступальному русі копача з врахуванням умов непошкодження коренеплодів. У зазначеній роботі отримано вираз для визначення допустимої швидкості поступального руху викопуючого робочого органу при заданих його конструктивних параметрах. У даному випадку процес вилучення коренеплоду з ґрунту відбувається під дією сил, які виникають на робочих поверхнях лемешів внаслідок поступального руху копача вздовж рядків коренеплодів.

Розроблена теорія власних і вимушених коливань тіла коренеплоду [3] необхідна для оцінки впливу зазначених коливань на процес руйнування зв'язків коренеплоду з ґрунтом.

Проте даних розробок недостатньо для повного аналізу безпосереднього вилучення коренеплоду з ґрунту.

Мета дослідження

Побудувати нову розрахункову модель і аналітично розглянути систему коренеплід – робочий орган для вивчення процесу коливань коренеплоду при його вібраційному вилученні з ґрунту.

Результати дослідження

Розглянемо процес викопування коренеплодів вібраційним копачем, який здійснюється під дією вертикальної гармонійної збуруючої сили, що передається до лемешів від механізму приводу. Принцип роботи звичайного лемішного копача полягає у тому, що при русі по рядку коренеплодів його клини руйнують пласт ґрунту, який разом з коренеплодом проходить крізь звужене русло копача, що утворене внутрішніми поверхнями клинів. Оскільки клини встановлені під відповідними кутами α , β і γ , то взаємодія пласта ґрунту разом з коренеплодом з боковими поверхнями клинів при їх поступальному русі відбувається таким чином, що пласт стискається з боків, деформується, і для коренеплодів створюються, при подальшому їх русі між робочими поверхнями, що звужуються, відповідні зусилля вилучення з ґрунту.

Слід відмітити, що в процесі вилучення коренеплодів з ґрунту звичайним лемішним копачем важливу роль відіграють сили підпору ґрунту, завдяки яким пласт стискається у звуженому руслі копача, а отже, виникають необхідні для коренеплоду сили вилучення. Таким чином, наявність сил підпору ґрунту є необхідною умовою роботи звичайного лемішного викопуючого робочого органу.

При викопуванні коренеплодів вібраційним копачем, внаслідок коливального руху лемешів, ґрунт у зоні робочого русла копача розпушується, а тому зазначені вище сили вилучення коренеплоду не виникають, оскільки не відбувається необхідної деформації стискання ґрунту в руслі копача. Як зазначено в [4], наявність ґрунту у робочому руслі вібраційного копача не є основною умовою для створення зусилля вилучення коренеплоду з

грунту. В цьому полягає істотна відмінність вібраційного копача перед відомими типами викопуючих робочих органів. У роботі [4] також зазначається, що якщо у руслі звичайного дискового або лемішного викопуючого робочого органу коренеплід при наявності сил підпору ґрунту нахилиється у напрямку руху, то в руслі вібраційного копача вісь коренеплоду при його вилученні з ґрунту весь час зберігає положення, майже перпендикулярне до осі рядка.

Це обумовлене тим, що сили підпору, які є необхідною умовою роботи звичайного лемішного копача, при роботі вібраційного копача вже не мають такої важливості, а отже, обламування коренеплодів внаслідок нахилу осі коренеплоду в напрямку поступального руху вібраційного копача значно зменшується. При вібраційному викопуванні в процесі вертикального переміщення коренеплоди за рахунок надання їм значних прискорень інтенсивно очищуються від налиплого ґрунту.

Таким чином, вилучення коренеплоду з ґрунту при вібраційному викопуванні відбувається за рахунок безпосереднього захвату коренеплоду вібраційним викопуючим робочим органом під дією збуруючої сили, що надається робочому органу від механізму приводу.

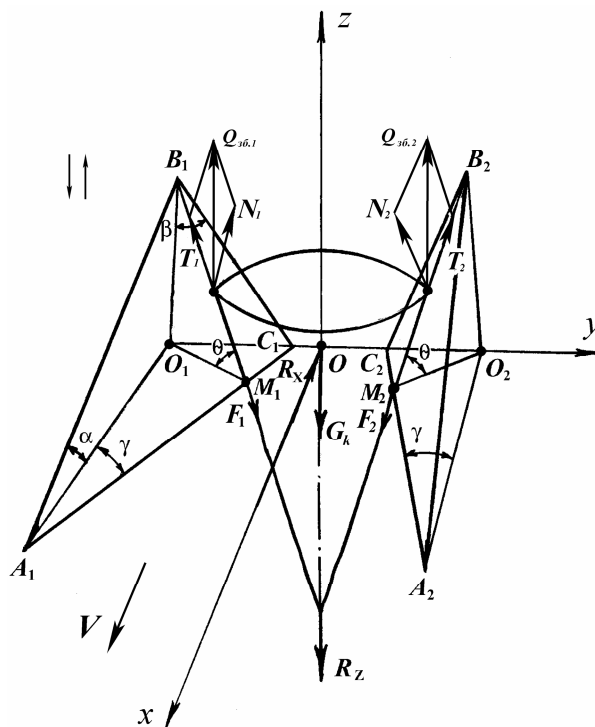
З вище сказаного випливає, що для дослідження процесу вилучення коренеплоду з ґрунту за допомогою вібраційного викопуючого робочого органу необхідно розглянути безпосередній контакт коренеплоду з робочими поверхнями лемешів під час захвату коренеплоду. Цей контакт може відбуватися безпосередньо між робочими поверхнями копача і тілом коренеплоду, або такий контакт відбудеться через достатньо тонкий шар ґрунту.

Складемо еквівалентну схему взаємодії коренеплоду з робочими поверхнями вібраційного викопуючого робочого органу. Для чого представимо вібраційний викопуючий робочий орган у вигляді двох клинів $A_1B_1C_1$ і $A_2B_2C_2$, кожний з яких у просторі має нахил під кутами α , β , γ і які встановлено таким чином один до одного, що утворюється робоче русло, задня частина якого звужується (рис.). Вказані клини здійснюють коливальні рухи в повздовжньо-вертикальній площині (механізм приводу лемешів у коливальний рух не показано), напрямком поступального руху вібраційного викопуючого робочого органу показано стрілкою. Зв'яжемо з вібраційним викопуючим робочим органом прямокутну декартову систему координат $Oxyz$, центр O якої знаходиться посередині звуженого русла копача, вісь Ox співпадає з напрямком поступального руху копача, вісь Oz має напрямок вгору, а вісь Oy спрямована у правий бік копача. Проекції точок B_1 і B_2 на вісь Oy позначимо точками O_1 і O_2 відповідно.

Вважаємо, що з поверхнями клинів $A_1B_1C_1$ і $A_2B_2C_2$ у відповідних двох точках взаємодіє коренеплід, який апроксимується тілом конусоподібної форми, що знаходиться всередині копача, власна вісь якого паралельна осі Oz . Прямі, проведені крізь точки контакту коренеплоду з площинами клинів $A_1B_1C_1$ і $A_2B_2C_2$ і точки B_1 і B_2 , утворюють на перетині зі сторонами клинів A_1C_1 і A_2C_2 відповідні точки M_1 і M_2 . Таким чином, θ – це двогранний кут ($\angle B_1M_1O_1$) між нижньою основою $A_1O_1C_1$ та робочою поверхнею клина $A_1B_1C_1$, або ($\angle B_2M_2O_2$) між нижньою основою $A_2O_2C_2$ та робочою поверхнею клина

$A_2B_2C_2$.

Покажемо сили, які виникають внаслідок вказаної взаємодії коренеплоду з вібраційним викопуючим робочим органом. В точках контакту коренеплоду з відповідними поверхнями клинів $A_1B_1C_1$ і $A_2B_2C_2$ діють збуруючі сили $\bar{Q}_{зб.1}$ і $\bar{Q}_{зб.2}$. Внаслідок дії даних сил у вказаних точках контакту виникають нормальні реакції $\bar{N}_1$ і $\bar{N}_2$ з боку поверхонь клинів $A_1B_1C_1$ і $A_2B_2C_2$ відповідно і $\bar{T}_1$, $\bar{T}_2$ – дотичні складові збуруючих сил $\bar{Q}_{зб.1}$ і $\bar{Q}_{зб.2}$. Крім того у вказаних точках контакту діють сили тертя $\bar{F}_1$ і $\bar{F}_2$, які виникають при русі коренеплоду по робочих поверхнях клинів $A_1B_1C_1$ і $A_2B_2C_2$ відповідно. Оскільки вібраційний викопуючий робочий орган має вісь симетрії, то, допускаючи що коренеплід при його вилученні з ґрунту розташований саме на цій осі симетрії, вважаємо, що модулі парних сил, які виникають на відповідних площинах клинів $A_1B_1C_1$ і $A_2B_2C_2$ рівні між собою. У центрі ваги коренеплоду діє сила $\bar{G}_k$ – вага коренеплоду, його сила зв'язків (зчеплення) з ґрунтом позначена загальною реакцією $\bar{R}$, яка розташована на осі коренеплоду.

Рис. Силова взаємодія коренеплоду з лемешами вібраційного викопуючого робочого органу

Складемо диференціальне рівняння руху коренеплоду у процесі його вилучення з ґрунту. У векторній формі воно буде мати такий вигляд

$$m\bar{a} = \bar{N}_1 + \bar{N}_2 + \bar{F}_1 + \bar{F}_2 + \bar{R} + \bar{G}_k, \quad (1)$$

де m – маса коренеплоду; $\bar{a}$ – прискорення вилучення коренеплоду з ґрунту.

Визначимо значення сил, що входять у вираз (1). Складові $\bar{T}_1$ і $\bar{T}_2$ збуруючих сил

$\bar{Q}_{зб.1}$, $\bar{Q}_{зб.2}$ безпосередньо на коренеплід не діють, вони викликають лише розпушування ґрунту навколо коренеплоду, а отже в диференціальні рівняння руху коренеплоду не входять.

Зі схеми рис. 1 отримуємо вирази для визначення нормальних N_i та дотичних T_i складових збуруючих сил $\bar{Q}_{зб.1}$ і $\bar{Q}_{зб.2}$:

$$N_1 = N_2 = Q_{зб.1} \cdot \cos \theta, \quad (2)$$

$$T_1 = T_2 = Q_{зб.1} \cdot \sin \theta. \quad (3)$$

Величини сил тертя F_1 і F_2 визначаються з таких виразів:

$$F_1 = F_2 = f N_1 = f Q_{зб.1} \cdot \cos \theta. \quad (4)$$

Очевидно, що, враховуючи вище згадані умови роботи вібраційних викопуючих робочих органів [4], при аналітичному дослідженні процесу вилучення коренеплоду з ґрунту необхідно розглянути дві послідовні фази:

перша – коренеплід міцно зв'язаний з ґрунтом (закріплений у ґрунті) і тому не може переміщуватись вздовж осі Oz ;

друга – зв'язки коренеплоду з ґрунтом вже ослаблені (майже зруйновані) і починається його рух вгору, тобто вздовж осі Oz .

Розглянемо спочатку першу фазу.

Для проведення докладного аналізу процесу вилучення коренеплоду з ґрунту запишемо диференціальне рівняння (1) у проекціях на осі декартової системи координат $Oxyz$.

Слід відразу зазначити, що оскільки складові нормальних реакцій N_i робочих поверхонь $A_1B_1C_1$ і $A_2B_2C_2$ на вісь Oy рівні за величиною і протилежно напрямлені, то вилучення коренеплоду з ґрунту відбувається фактично тільки у площині xOz , а тому векторне рівняння (1) зводиться до системи двох рівнянь такого вигляду:

$$\left. \begin{aligned} m\ddot{x} &= N_{1x} + N_{2x} + F_{1x} + F_{2x} - R_x, \\ m\ddot{z} &= N_{1z} + N_{2z} - F_{1z} - F_{2z} - R_z - G_k, \end{aligned} \right\} \quad (5)$$

де R_x , R_z – проекції сили зв'язків коренеплоду з ґрунтом на відповідні осі координат.

Визначимо проекції сил, що входять у систему рівнянь (5). Як бачимо з рис. 1, проекції нормальних складових N_1 і N_2 на вісь Ox дорівнюють:

$$N_{1x} = N_{2x} = N_1 \sin \theta \cdot \sin \gamma = Q_{зб.1} \cdot \cos \theta \cdot \sin \theta \cdot \sin \gamma. \quad (6)$$

Очевидно, що поки коренеплід знаходиться закріпленим у ґрунті, і, під час контакту коренеплоду з клинами, лемеші $A_1B_1C_1$ і $A_2B_2C_2$, в процесі коливань, рухаються вгору (в додатному напрямку осі Oz) і при цьому ще не почався рух коренеплоду, то клини можуть просковзнути вздовж тіла коренеплоду, а тому напрям сил тертя можна вважати протилежним напрямку сили $\bar{T}_i$, ($i = 1, 2$) (паралельно лініям B_1M_1 та B_2M_2 для робочих поверхонь клинів $A_1B_1C_1$ та $A_2B_2C_2$ відповідно). При цьому просковзування вздовж осі Ox , внаслідок відсутності сил підпору ґрунту, майже не відбуватиметься, а тому коренеплід,

в зв'язку з поступальним рухом копача (оскільки його робочі поверхні встановлені під відповідними кутами до напрямку руху, що створює умови зсуву пласта ґрунту) нахилиться у бік поступального руху на деякий невеликий кут.

Таким чином, з вище сказаного та з силової схеми рис. 1 можна написати, що проекції сил тертя $\bar{F}_1$ та $\bar{F}_2$ на вісь Ox будуть дорівнювати:

$$F_{1x} = F_{2x} = F_1 \cdot \cos \theta \cdot \sin \gamma,$$

або, враховуючи (4), матимемо

$$F_{1x} = F_{2x} = f \cdot Q_{3\phi.1} \cdot \cos^2 \theta \cdot \sin \gamma. \quad (7)$$

Проекції нормальних складових $\bar{N}_1$ і $\bar{N}_2$ на вісь Oz згідно схеми рис. 1 будуть дорівнювати:

$$N_{1z} = N_{2z} = N_1 \cdot \cos \theta,$$

або, враховуючи вираз (2), отримаємо

$$N_{1z} = N_{2z} = Q_{3\phi.1} \cdot \cos^2 \theta. \quad (8)$$

Проекції сил тертя $\bar{F}_1$ і $\bar{F}_2$ на вісь Oz також згідно схеми рис. 1 будуть дорівнювати

$$F_{1z} = F_{2z} = F_1 \cdot \sin \theta$$

або, враховуючи вираз (4), отримаємо

$$F_{1z} = F_{2z} = f \cdot Q_{3\phi.1} \cdot \cos \theta \cdot \sin \theta. \quad (9)$$

Підставляючи вирази (6), (7) у перше рівняння системи (5), отримаємо:

$$m \ddot{x} = 2Q_{3\phi.1} \cdot \cos \theta \cdot \sin \theta \cdot \sin \gamma + 2f \cdot Q_{3\phi.1} \cdot \cos^2 \theta \cdot \sin \gamma - R_x. \quad (10)$$

Оскільки

$$Q_{3\phi.1} = \frac{1}{2} Q_{3\phi} = \frac{1}{2} H \cdot \sin \omega t, \quad (11)$$

де H – амплітуда вимушених коливань; ω – частота вимушених коливань, то рівняння (10) набуде такого вигляду:

$$m \ddot{x} = H \cos \theta \cdot \sin \theta \cdot \sin \gamma \cdot \sin \omega t + f H \cdot \cos^2 \theta \cdot \sin \gamma \cdot \sin \omega t - R_x. \quad (12)$$

Проаналізуємо процес вібраційного вилучення коренеплоду з ґрунту окремо розглядаючи рівняння, що входять у систему (5). Так, отримане рівняння (12) описує вимушені коливання коренеплоду у ґрунті вздовж осі Ox з нижнім жорстко закріпленим кінцем.

Очевидно, що дане рівняння має місце за умови безпосереднього контакту коренеплоду з поверхнями клинів $A_1B_1C_1$ і $A_2B_2C_2$, тобто коли вони рухаються вгору. Це буде можливо за такої умови:

$$0 \leq \sin \omega t \leq 1.$$

Якщо ж має місце протилежна нерівність такого вигляду

$$-1 \leq \sin \omega t \leq 0,$$

то це означає, що поверхні клинів $A_1B_1C_1$ і $A_2B_2C_2$ рухаються вниз.

Оскільки вважаємо, що коренеплід має конусоподібну форму, то, за умови виконання останньої нерівності, втрачається безпосередній контакт коренеплоду з поверхнями клинів

копача, а отже за час відсутності контакту коренеплід, за рахунок власної пружності, встигає повернутись у вертикальне положення. Можна наближено вважати, що за час відсутності контакту з поверхнями лемешів коренеплід здійснює затухаючі коливання вздовж осі Ox при наявності опору та відсутності збурюючої сили. За появи нового контакту, внаслідок зміни напрямку коливального руху поверхонь лемешів та поступального руху викопуючого робочого органу (русло в задній частині копача є звуженим) все повторюється спочатку. З вище сказаного випливає, що при вібраційному вилученні з ґрунту коренеплід зберігає майже вертикальне положення, що узгоджується з основними положеннями, викладеними в [4].

Розглянемо далі друге рівняння системи (5). Підставимо в дане рівняння вирази (8), (9), отримаємо:

$$m \ddot{x} = 2Q_{зб.1} \cdot \cos^2 \theta - 2f \cdot Q_{зб.1} \cdot \cos \theta \cdot \sin \theta - R_z - G_k,$$

або, враховуючи (11), матимемо:

$$m \ddot{x} = H \cos^2 \theta \cdot \sin \omega t - f H \cdot \cos \theta \cdot \sin \theta \cdot \sin \omega t - R_z - G_k. \quad (13)$$

Очевидно, що в першій фазі (коренеплід міцно зв'язаний з ґрунтом) ліва частина диференціального рівняння (13) дорівнює нулю, а тому це рівняння перетворюється у рівняння статички, тобто рівняння рівноваги коренеплоду у ґрунті вздовж осі Oz такого вигляду:

$$\left(H \cos^2 \theta - f H \cdot \cos \theta \cdot \sin \theta \right) \sin \omega t - R_z - G_k = 0. \quad (14)$$

За подальшої умови безпосереднього контакту коренеплоду з поверхнями $A_1B_1C_1$ і $A_2B_2C_2$ лемешів (тобто за умови $0 \leq \sin \omega t \leq 1$) відбуваються вимушені повздовжні коливання коренеплоду, які розглянуті у роботі [5]. При відсутності контакту коренеплоду з вказаними поверхнями лемешів коренеплід здійснює затухаючі коливання вздовж осі Oz при наявності опору. Таким чином, коренеплід за умови (14) весь час здійснює повздовжні коливання, або вимушені або затухаючі при наявності опору. Крім того, виникають ударні навантаження при вході коренеплоду в черговий контакт з лемешами. Все це призводить до інтенсивного руйнування зв'язків коренеплоду з ґрунтом, а отже порушення умови рівноваги (14) внаслідок зменшення величини сили $\bar{R}_z$.

Таким чином, настає момент часу, при якому замість рівності (14) виконується нерівність такого вигляду:

$$\left(H \cos^2 \theta - f H \cdot \cos \theta \cdot \sin \theta \right) \sin \omega t - G_k > R_z. \quad (15)$$

За умови (15) починається рух коренеплоду вгору, який описується диференціальним рівнянням (13).

Отже, перейдемо далі до розгляду другої фази, коли коренеплід починає рух у ґрунті згідно диференціального рівняння (13).

Запишемо диференціальне рівняння (13) у такому вигляді:

$$\ddot{x} = \frac{H}{m} \left(\cos^2 \theta - f \cdot \cos \theta \cdot \sin \theta \right) \sin \omega t - \frac{R_z}{m} - \frac{G_k}{m}. \quad (16)$$

Якщо двічі проінтегрувати дане диференціальне рівняння, то отримаємо значення швидкості та переміщення коренеплоду у напрямку осі Oz як функції від часу t .

Перший інтеграл буде дорівнювати

$$\dot{z} = -\frac{H}{m \cdot \omega} (\cos^2 \theta - f \cdot \cos \theta \cdot \sin \theta) \cos \omega t - \frac{1}{m} (R_z + G_k) t + C_1, \quad (17)$$

другий інтеграл буде дорівнювати

$$z = -\frac{H}{m \cdot \omega^2} (\cos^2 \theta - f \cdot \cos \theta \cdot \sin \theta) \sin \omega t - \frac{1}{m} (R_z + G_k) \frac{t^2}{2} + C_1 t + C_2, \quad (18)$$

де C_1 і C_2 – довільні сталі.

Для знаходження довільних сталих необхідно задати початкові умови. При $t = 0$:

$$\begin{aligned} z &= -h_1, \\ \dot{z} &= 0, \end{aligned}$$

де h_1 – глибина знаходження (закріплення) коренеплоду у ґрунті.

Враховуючи початкові умови, отримуємо значення довільних сталих:

$$C_1 = \frac{H}{m \cdot \omega} (\cos^2 \theta - f \cdot \cos \theta \cdot \sin \theta), \quad (19)$$

$$C_2 = -h_1.$$

Після підстановки (19) у вирази (17) і (18) отримуємо:

$$\begin{aligned} \dot{z} &= -\frac{H}{m \cdot \omega} (\cos^2 \theta - f \cdot \cos \theta \cdot \sin \theta) \cos \omega t - \frac{1}{m} (R_z + G_k) t + \\ &+ \frac{H}{m \cdot \omega} (\cos^2 \theta - f \cdot \cos \theta \cdot \sin \theta), \end{aligned} \quad (20)$$

$$\begin{aligned} z &= -\frac{H}{m \cdot \omega^2} (\cos^2 \theta - f \cdot \cos \theta \cdot \sin \theta) \sin \omega t - \frac{1}{m} (R_z + G_k) \frac{t^2}{2} + \\ &+ \frac{H}{m \cdot \omega} (\cos^2 \theta - f \cdot \cos \theta \cdot \sin \theta) t - h_1. \end{aligned} \quad (21)$$

Таким чином, отримані вирази для визначення швидкості і переміщення коренеплоду у процесі його вилучення з ґрунту вздовж осі Oz при заданих початкових умовах.

З рівняння (21) можна визначити час t_1 вилучення коренеплоду з ґрунту. Для цього необхідно у ліву частину рівняння (21) підставити значення $z = 0$ і розв'язати отримане рівняння відносно t_1 .

Оскільки зазначене рівняння є трансцендентним, то отримати аналітичний вираз для визначення t_1 неможливо, проте його можна розв'язати на ПЕОМ за допомогою відомих чисельних методів. Обчислене значення t_1 можна застосовувати для визначення продуктивності агрегату для викопування коренеплодів вібраційними викопуючими робочими органами.

Вище було зазначено, що протягом часу, при якому коренеплід був закріплений у ґрунті, рівняння (12) описує вимушені коливання вздовж осі Ox коренеплоду у ґрунті. Проте, коли коренеплід втрачає зв'язки з ґрунтом і починає рухатись у ґрунті, рівняння (12) описує рух коренеплоду вздовж осі Ox до повного його вилучення.

Отже, аналогічно, після двократного інтегрування диференціального рівняння (12), можна визначити швидкість і переміщення коренеплоду вздовж осі Ox , тобто у напрямку поступального руху вібраційного викопуючого робочого органу. Для цього запишемо диференціальне рівняння (12) у такому вигляді:

$$\ddot{x} = \frac{H}{m} \sin \gamma \left(\cos \theta \cdot \sin \theta + f \cdot \cos^2 \theta \right) \sin \omega t - R_x. \quad (22)$$

Проінтегруємо двічі дане рівняння. Після першого інтегрування диференціального рівняння (22) отримуємо:

$$\dot{x} = -\frac{H}{m \cdot \omega} \sin \gamma \left(\cos \theta \cdot \sin \theta + f \cdot \cos^2 \theta \right) \cos \omega t - \frac{R_x}{m} t + L_1, \quad (23)$$

після другого інтегрування диференціального рівняння (22) матимемо:

$$x = -\frac{H}{m \cdot \omega^2} \sin \gamma \left(\cos \theta \cdot \sin \theta + f \cdot \cos^2 \theta \right) \sin \omega t - \frac{R_x}{2m} t^2 + L_1 t + L_2, \quad (24)$$

де L_1 і L_2 – довільні сталі.

Для визначення довільних сталих L_1 і L_2 треба задати початкові умови. Так, при $t = 0$:

$$\dot{x} = 0, \quad x = x_0,$$

де x_0 – відстань вертикальної осі коренеплоду від початку системи координат (точка O) в момент часу $t = 0$.

Враховуючи початкові умови, отримуємо наступні значення довільних сталих:

$$L_1 = \frac{H}{m \cdot \omega} \sin \gamma \left(\cos \theta \cdot \sin \theta + f \cdot \cos^2 \theta \right), \quad (25)$$

і

$$L_2 = x_0. \quad (26)$$

Підставимо отримані значення довільних сталих L_1 і L_2 у вирази (23) і (24), отримаємо:

$$\begin{aligned} \dot{x} = & -\frac{H}{m \cdot \omega} \sin \gamma \left(\cos \theta \cdot \sin \theta + f \cdot \cos^2 \theta \right) \cos \omega t - \frac{R_x}{m} t + \\ & + \frac{H}{m \cdot \omega} \sin \gamma \left(\cos \theta \cdot \sin \theta + f \cdot \cos^2 \theta \right), \end{aligned} \quad (27)$$

і

$$\begin{aligned} x = & -\frac{H}{m \cdot \omega^2} \sin \gamma \left(\cos \theta \cdot \sin \theta + f \cdot \cos^2 \theta \right) \sin \omega t - \\ & - \frac{R_x}{2m} t^2 + \frac{H}{m \cdot \omega} \sin \gamma \left(\cos \theta \cdot \sin \theta + f \cdot \cos^2 \theta \right) t + x_0. \end{aligned} \quad (28)$$

Таким чином, отримані значення проєкцій швидкості і переміщення коренеплоду на вісь Ox як функції від часу t , що задовольняють заданим початковим умовам.

З врахуванням отриманих результатів дослідження нами розроблені нові конструкції вібраційних викопуючих робочих органів [6-8], які покращують якість виконання даного технологічного процесу.

Висновки

1. Побудована нова розрахункова математична модель вібраційного вилучення коренеплоду з ґрунту.

2. Визначені швидкість і переміщення коренеплоду у напрямку поступального руху вібраційного викопуючого робочого органу з врахуванням його конструктивно – кінематичних параметрів.

Література

1. Василенко П.М., Погорельий Л.В., Брей В.В. Вибрационный способ уборки корнеплодов // *Механизация и электрификация социалистического сельского хозяйства*, 1970, №2. – С. 9 – 13.
2. Булгаков В.М., Головач І.В. Уточнена теорія викопуючого робочого органу лемішного типу // *Вісник аграрної науки Причорномор'я. Спеціальний випуск 4(18). Том І.* – Миколаїв: МДАУ, 2002. – С. 37 – 63.
3. Булгаков В.М., Головач І.В., Войтюк Д.Г. Математичне моделювання поздовжніх коливань коренеплоду при вібраційному вилученні з ґрунту. – *Вибрації в техніці та технологіях*, 2003, № 1(27). – С. 11 – 14.
4. Свеклоуборочные машины (конструирование и расчет) / Л.В. Погорельий, Н.В. Татьяна, В.В. Брей и др.; Под общ. ред. Л.В. Погорелого. – К.: Техніка, 1983. – 168 с.
5. Булгаков В.М., Головач І.В. Теорія вібраційного викопування коренеплодів. – *Збірник наукових праць Національного аграрного університету "Механізація сільськогосподарського виробництва"*, 2003. Том XIV. – С. 34-86.
6. Віброкопач для коренеплодів. Патент України № 9709, опубл. в бюл. № 3, 1996 // Булгаков В.М., Зиков П.Ю., Войтюк Д.Г., Цурпал І.А., Фінько С.В., Савченко А.М.
7. Віброкопач для коренеплодів. Патент України № 10723, опубл. в бюл. № 4, 1996 // Булгаков В.М., Зиков П.Ю., Войтюк Д.Г., Цурпал І.А., Фінько С.В., Савченко А.М.
8. Віброкопач для коренеплодів. Патент України № 10724, опубл. в бюл. № 4, 1996 // Булгаков В.М., Зиков П.Ю., Войтюк Д.Г., Цурпал І.А., Фінько С.В., Савченко А.М.